

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
MAKTABGACHA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGI**

**ANDIJON VILOYATI PEDAGOG MAHORAT MARKAZI
MAKTABGACHA, BOSHLANG'ICH VA MAXSUS TA'LIM
METODIKALARI KAFEDRASI**

**XALQARO BAHOLASH DASTURLARI PIRLS,
TIMSS ASOSIDA BOSHLANG'ICH TA'LIM
SAMARADORLIGINI OSHIRISH**

RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI MATERIALLARI

**ПОВЫШЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ НАЧАЛЬНОГО
ОБРАЗОВАНИЯ НА ОСНОВЕ МЕЖДУНАРОДНЫХ
ОЦЕНОЧНЫХ ПРОГРАММ PIRLS, TIMSS**

**МАТЕРИАЛЫ РЕСПУБЛИКАНСКОЙ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКОЙ
КОНФЕРЕНЦИИ**

ANDIJON-2025

TASHKILIY VA DASTURIY QO'MITA

- 1. T.T.Turg'unov– Andijon viloyati pedagogik mahorat markazi direktori**
- 2. O'. Qurbonov – Andijon viloyati pedagogik mahorat markazi o'quv va ilmiy-metodik ishlar direktor o'rinbosari**
- 3. M.A.Abdullayeva - Andijon viloyati pedagogik mahorat markazi professori, p.f.n.**
- 4.N.R.Karimova - Maktabgacha, boshlang'ich va maxsusta'lim metodikalari kafedrası mudiri, katta o'qituvchi**

TAHRIR HAY'ATI :

- 1. N.R.Karimova - Maktabgacha, boshlang'ich va maxsusta'lim metodikalari kafedrası mudiri, v.b.dotsent**
- 2. M.M.To'raqulova -Maktabgacha, boshlang'ich va maxsus ta'lim metodikalari kafedrası katta o'qituvchisi**
- 3. M.A.Iminova-Maktabgacha, boshlang'ich va maxsus ta'lim metodikalari kafedrası o'qituvchisi**
- 4. M.Xusanova - Maktabgacha, boshlang'ich va maxsus ta'lim metodikalari kafedrası katta o'qituvchisi**
- 5. M.Jo'rayeva - Maktabgacha, boshlang'ich va maxsus ta'lim metodikalari kafedrası o'qituvchisi**
- 6. D.Usmonova - Maktabgacha, boshlang'ich va maxsus ta'lim metodikalari kafedrası o'qituvchisi**
- 7. D.Novshadbekova - Maktabgacha, boshlang'ich va maxsus ta'lim metodikalari kafedrası o'qituvchisi**
- 8. F.Datqayeva - Maktabgacha, boshlang'ich va maxsus ta'lim metodikalari kafedrası o'qituvchisi**

TEXNIK MUXARRIR :

M.A.Iminova-Maktabgacha, boshlang'ich va maxsus ta'lim metodikalari kafedrası o'qituvchisi

D.Z.Usmonova-Maktabgacha, boshlang'ich va maxsus ta'lim metodikalari kafedrası o'qituvchisi

D.Z.Novshadbekova-Maktabgacha, boshlang'ich va maxsus ta'lim metodikalari kafedrası o'qituvchisi

To'plamga kiritilgan maqola va tezislardagi dalil, raqam va ma'lumotlarning to'g'riligiga mualliflar mas'uldirlar. Konferensiya materiallari to'plami Andijon viloyati pedagogik mahorat markazining navbatdan tashqari Ilmiy kengashi qarori (25.11.2025 № 11) bilan nashrga tavsiya etilgan.

**TIMSS ASOSIDA BOSHLANG'ICH TA'LIM SAMARADORLIGINI
OSHIRISH BO'YICHA XORIJIY TAJRIBANI ILMIY-NAZARIY
TAHLILI (Finlyandiya misolida)**

Andijon viloyati pedagogik mahorat markazi
“Maktabga, boshlang'ich va maxsus ta'lim metodikalari”
Kafedrasi katta o'qituvchisi Xusanova Madina
madinahonhusanova0@gmail.com
+998901449185

Annotatsiya

Ushbu maqolada O'zbekistonlik olimlar tomonidan xalqaro baholash dasturlari (TIMSS) bo'yicha olib borilgan ilmiy tadqiqotlar tahlil qilinadi hamda Finlyandiyaning boshlang'ich ta'limni tashkil etish tajribasi bilan solishtiriladi. Maqola ta'lim sifatini oshirish, o'quvchilarning fanlardan o'zlashtirish darajasini aniqlash va o'quv jarayonini takomillashtirishda TIMSSning o'rni, Finlyandiya tajribasining afzalliklari hamda ushbu modelni O'zbekiston ta'lim tizimiga implementatsiya qilish imkoniyatlarini ilmiy-nazariy asoslarda yoritadi.

Kirish

Bugungi kunda boshlang'ich ta'lim sifatini oshirish davlat ta'lim siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biridir. Xalqaro baholash dasturlari, xususan TIMSS, ta'lim samaradorligini tahlil qilishning eng nufuzli vositalaridan biri hisoblanadi. O'zbekistonlik tadqiqotchilar — S. Tolipov, A. Nishonov, O. Rasulov, Z. Aminov va boshqalar — ta'lim sifati, baholash metodologiyalari, o'quv dasturlarini kompetensiyaviy yondashuv asosida modernizatsiya qilish bo'yicha ilmiy izlanishlar olib bormoqda. TIMSS xalqaro tadqiqotining asosiy maqsadi boshlang'ich va o'rta maktablarda matematika va tabiiy fanlar bo'yicha ta'lim sifatini qiyosiy baholashdan iborat. Tadqiqotda 4-8-sinf o'quvchilarining ta'limdagi yutuqlari, jumladan, ularning nafaqat bilim va ko'nikmalari, balki fanlarga bo'lgan munosabati, qiziqishlari va o'qishga bo'lgan motivatsiyasi ham baholanadi. Tadqiqot shunday tuzilganki, uning natijalari 4-sinf o'quvchilari 8-sinfga o'tganlarida, har 4 yilda ishtirokchi mamlakatlarda matematika va tabiiy fanlar

bo'yicha ta'lim tendentsiyalarini kuzatib boradi. Shunday qilib, boshlang'ich va o'rta maktab o'quvchilarining ta'lim yutuqlari, shuningdek, boshlang'ich maktabdan o'rta maktabga o'tish davrida matematika va tabiatshunoslik ta'limidagi o'zgarishlar nazorat qilinadi. Tadqiqotni o'tkazish va uni ishlab chiqishda dunyoning ko'plab tadqiqot markazlari va professional tashkilotlari ishtirok etadilar: Ta'lim test xizmati ([ETS – Educational Testing Service](#), AQSH), Kanada Statistika Markazi ([Statistics Canada](#)), Ta'lim yutuqlarini baholash xalqaro assotsiatsiyasi Kotibiyati (IEA, Niderlandiya), Ta'lim yutuqlarini baholash xalqaro assotsiatsiyasining ma'lumotlarni qayta ishlash markazi ([DPC IEA – Data Processing Center IEA](#), Germaniya) va boshqalar. Shu bilan birga, turli mamlakatlar mutaxassislarining sa'y-harakatlarini muvofiqlashtirish uchun dunyoning yetakchi ekspertlaridan iborat maslahat qo'mitalari tuzilgan. Barcha tadqiqotlar Boston kollejidagi TIMSS va PIRLS xalqaro tadqiqot markazi ([TIMSS & PIRLS International Study Center](#), Boston College) tomonidan muvofiqlashtiriladi. Finlyandiya esa boshlang'ich ta'lim samaradorligi bo'yicha dunyodagi eng kuchli tizimlardan biri bo'lib, uning TIMSS natijalari yuqori o'rinlarda qayd etilgan. Mazkur maqola O'zbekiston olimlari tadqiqotlari asosida Finlyandiya tajribasining nazariy asoslarini tahlil qiladi.

1. O'zbekiston Olimlari Tadqiqotlarida TIMSSning Ilmiy-Nazariy Asosi

1.1. TIMSSning ta'lim standartlariga ta'siri (S. Tolipov tadqiqotlari asosida) S. Tolipov o'z tadqiqotlarida xalqaro baholash tizimlarining ta'lim standartlariga qo'yayotgan talablarini o'rganib, TIMSS topshiriqlari zamonaviy kompetensiyalarni shakllantirishda asosiy indikator bo'lishini ta'kidlaydi. Ayniqsa:

- bilimni qo'llash,
- tahlil qilish,
- modellashtirish kabi kognitiv faoliyat turlari boshlang'ich ta'lim mazmunini yangilashda muhim omil sifatida ko'rsatiladi.

1.2. Xalqaro baholash tizimlari metodologiyasi (A. Nishonov fikrlari asosida) A. Nishonovning ilmiy izlanishlarida TIMSS baholash metodologiyasi o'quvchilar

tafakkurini chuqurlashtiruvchi, fanni amaliy qo'llashga yo'naltirilgan topshiriqlarni joriy etishni talab qilishi qayd etilgan. Ayniqsa boshlang'ich sinflarda:

- muammoli vaziyatlar,
- amaliy misollar,
- tajriba asosida o'qitish muhimligi ta'kidlanadi.

1.3. Ta'lim sifatini baholashning nazariy asoslari (O. Rasulov tadqiqotlari asosida)
O. Rasulov TIMSSning ta'lim sifati monitoringida hal qiluvchi ahamiyatga egaligini ta'kidlab, o'quvchilar natijalariga ta'sir etuvchi omillarni:

- o'qituvchi mahorati,
- metodika tanlovi,
- o'quv muhitining sifati bilan bog'laydi.

1.4. O'quv dasturlarini takomillashtirish tamoyillari (Z. Aminov izlanishlari asosida)
Z. Aminov o'z maqolalarida TIMSS talablari asosida o'quv dasturlarini qayta ko'rib chiqish zarurligini aytadi. Unga ko'ra, boshlang'ich sinf matematika va tabiiy fanlar mazmuni:

- tizimlilik,
- uzluksizlik,
- kontseptual rivojlanish prinsiplari asosida shakllanishi lozim.

2. Finlyandiya Ta'lim Tizimi: TIMSS Natijalari Kontekstida Ilmiy Tahlil

2.1. Fanlar mazmunini kompetensiyaviy tashkil etish

Finlyandiya boshlang'ich ta'limida ilmiy va matematik savodxonlikni rivojlantirish strategik maqsad sifatida belgilanadi. Dasturlar kichik yoshdagi o'quvchilarning:

- mantiqiy fikrlashi,
- muammolarni hal qilish,
- kuzatuv va tadqiqot ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan.

2.2. Metodik yondashuvlar

Finlyandiya tajribasida:

- tajribaga asoslangan ta'lim,
- loyiha ishlari,
- o'yin asosidagi o'qitish,

- hamkorlikka asoslangan guruh faoliyati asosiy metodlar hisoblanadi.

2.3. Baholash tizimining o'ziga xosligi

Finlyandiya baho tizimi jarayonni qo'llab-quvvatlashga yo'naltirilgan bo'lib, o'quvchi xatolar orqali o'rganadi. Bu yondashuv TIMSSning "qo'llash" va "tahlil" darajasida yuqori natijalarni ta'minlaydi.

3.1. S. Tolipov va Finlyandiya modelining mushtarak jihatlari Har ikkisi:

- bilimning chuqur anglanishi,
- kompetensiyaviy yondashuv,
- mustaqil fikrlashni rivojlantirishni asosiy tamoyil sifatida belgilaydi.

3.2. A. Nishonov tadqiqotlari va Finlyandiya metodikasining nihoyatda yaqinligi

TIMSSga mos metodika sifatida:

- amaliy topshiriqlar,
- hayotiy misollar,
- ijodiy fikrlash asosiy omillar hisoblanadi.

3.3. O. Rasulov nazariyasi va Finlyandiya o'quv muhiti

O'quv muhitining psixologik qulayligi, o'qituvchi malakasi va o'qitish sifatini oshiruvchi omillar Finlyandiya tajribasi bilan mos keladi.

3.4. Z. Aminov ilmiy qarashlari va Finlyandiya boshlang'ich ta'limi

O'quv dasturlarining tizimli va bosqichma-bosqich qurilishi Finlyandiya modelining markaziy tamoyillaridan biridir.

4. Finlyandiya Tajribasiga Asoslangan O'zbekiston Uchun Amaliy Tavsiyalar 1. Boshlang'ich matematika va tabiiy fanlar mazmunini kontseptual yondashuv asosida qayta ko'rib chiqish.

(Z. Aminov tamoyillariga mos ravishda)

2. Dars jarayoniga amaliy misollar, tajribalar, mini-loyihalarni keng joriy etish.

(A. Nishonov metodlari asosida)

3. O'quv muhitini o'quvchi faoliyatiga yo'naltirilgan tarzda tashkil etish.

- (O. Rasulov ta'kidlagan samaradorlik omillari asosida)
4. Kompetensiyaviy yondashuv asosida baholash tizimini kuchaytirish.
- (S. Tolipov konsepsiyasi asosida)
5. Finlyandiya kabi o'qituvchilarni uzluksiz ilmiy-metodik rivojlantirish tizimini kuchaytirish.

Xulosa

O'zbekistonlik olimlar tomonidan olib borilgan ilmiy tadqiqotlar boshlang'ich ta'lim samaradorligini oshirishda TIMSS baholash tizimining o'ta muhimligini ko'rsatadi. Finlyandiya tajribasi esa bu yo'nalishda amaliy jihatdan eng muvaffaqiyatli modeli sifatida e'tirof etiladi. O'zbekiston ta'lim tizimida TIMSS indikatorlariga mos o'quv dasturlari va metodikalar joriy etilishi boshlang'ich ta'lim sifatini sezilarli darajada yaxshilashga xizmat qiladi.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Tolipov, S. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2015. – 240 b.
2. Tolipov, S., & Usmonboeva, M. Zamonaviy ta'lim sifatini oshirishda xalqaro baholash dasturlarining o'rni // Ta'lim jarayoni ilmiy-amaliy jurnali. – 2020. – №3. – B. 15–22.
3. Nishonov, A. Xalqaro baholash tizimlari va milliy o'quv dasturlarini takomillashtirish masalalari // Pedagogika jurnali. – 2019. – №5. – B. 42–48.
4. Nishonov, A. TIMSS topshiriqlarini o'qitish jarayoniga integratsiya qilishning nazariy asoslari. – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2021. – 176 b.

MAKTABGACHA TA'LIMDA O'YIN BOLALARNI YETAKCHI SHAKLI

Usmonova.G Andijon viloyat pedagogik mahorat markazi MTM bo'lim boshlig'i

Annotasiya: Ushbu maqolada maktabgacha ta'limda kattala yosgdagi bolalarning to'plagan tajribasini kichik yoshdagilarga singdirish jarayonida o'yinlar ta'lim metodi sifatida namoyon bo'lishi o'yin metodlariga qarab maktabgacha ta'lim

78.	Boshlang'ich sinflarda o'qituvchi va o'quvchilar orasidagi erkin muloqotni shakllantirish	X.Y.Komilova	427
79.	Ta'lim jarayonining boshida o'quvchining diagnostik tahlili, nutqiy faoliyatining kamchiliklarini korreksiyalash ishlari	D.Z.O'smanova	432
80.	Oila va jamiyat hayotida inklyuziv ta'limning o'rni va ahamiyati	M.V.Toshboltayeva	439
81.	Ijtimoiy kompetensiyalarni rivojlantirish pedagogik muammo sifatida	D.T.Tursunova Z.E.Komiljonova	445
82.	Bolaning har tomonlama rivojlanishida tasviriy faoliyatning ahamiyati	Sh.A.Xolmurodova	453
83.	Boshlang'ich sinf tabiiy fanlarni o'qitish jarayonida fanlar aro integratsiyani tashkil etish	O.T.Yuldasheva	457
84.	TIMSS asosida boshlang'ich ta'lim samaradorligini oshirish bo'yicha xorijiy tajribani ilmiy-nazariy tahlili (Finlyandiya misolida)	M.Xusanova	461
85.	Maktabgacha ta'limda o'yin bolalarni yetakchi shakli	G.Usmonova	465
86.	Maktabgacha yoshdagi bolalarda yosh davrlarida tafakkur rivojlanishining dinamikasi	N.O.Saidova N.Mashrapova	468
87.	Nemis tilinin o'qitishda raqamli ilovalarning pedagogik ahamiyati.	M.A.Baxridinova	472
88.	Maktabgacha yosh davrida psixik rivojlanish xususiyatlari	Y.J.Nurmatova	479
89.	Boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy rivojlanishidagi xorijiy tajribalari va ularning tahlili	Z.Mahmudova	482
90.	Maktabgacha ta'lim tashkilotida shaxsga yo'naltirilgan ta'limning nazariy va amaliy asoslari	G.To'rayeva	486

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
MAKTABG ACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGI
ANDIJON VILOYATI PEDAGOGIK MAHORAT MARKAZI

**"XALQARO BAHOLASH DASTURLARI PIRLS, TIMSS ASOSIDA
BOSHLANG'ICH TA'LIM SAMARADORLIGINI OSHIRISH**
mavzusidagi respublika ilmiy-amaliy konferensiyadagi ishtiroki uchun

XUSANOVA MADINA ASKAROVNA

SERTIFIKAT

bilan taqdirlanadi

Direktor:

T.T. Turg'unov

2025-yil 25-noyabr